

ASIA

Syyteoikeuden vanhentuminen käsiteltäessä rikosasiaa tuomioistuimessa sekä asian ratkaiseminen virheellisessä kokoonpanossa

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 1.2.2018 osoittamassaan kantelussa arvostellut Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden menettelyä rikosasian käsittelyssä. Kantelija on todennut, että hän oli huhtikuussa 2015 nostanut kärjäoikeudessa syytteen perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä ja perättömästä lausumasta tuomioistuimessa, mutta syyte oli tuomioistuimen menettelyn seurauksena päästetty vanhenemaan. Kantelija on tarkentanut, että kärjäoikeus oli ensin heinäkuussa 2015 hylännyt hänen syytteensä, mutta Vaasan hovioikeus oli elokuussa 2016 palauttanut asian kärjäoikeuden käsiteltäväksi.

Kärjäoikeus oli tämän jälkeen uudestaan hylännyt kantelijan syytteen huhtikuussa 2017 antamallaan tuomiolla. Hovioikeus oli elokuussa 2017 toistamiseen palauttanut asian käsittelyn kärjäoikeuden käsiteltäväksi. Kantelijan on todennut, että sinä aikana, kun asiaa oli ”palloteltu” kärjäoikeuden ja hovioikeuden välillä, oli syyteoikeus päässyt vanhenemaan ja kärjäoikeus oli lopullisesti hylännyt syytteen joulukuussa 2017 antamallaan tuomiolla.

SELVITYS

Asiassa on hankittu selvitys Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden kärjätuomarilta sekä Vaasan hovioikeudessa käsiteltujen asioiden ratkaisukokoonpanoilta. Hovioikeuden presidentti on antanut asiasta lausuntonsa.

Lisäksi on hankittu seuraavat asiakirjat:

Kantelijan 23.4.2015 päivätty haastehakemus,

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomio 9.7.2015,

Vaasan hovioikeuden päätös 26.8.2016,

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomio 28.4.2017,

Vaasan hovioikeuden päätös 31.8.2017,

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomio 19.12.2017 ja

kantelijan 11.1.2018 päiväämä valituskirjelmä Vaasan hovioikeudelle.

VASTINE JA LISÄKIRJOITUS

Kantelija on 30.7.2018 antanut vastineensa hankitusta selvityksestä. Kantelija on vielä toimit-
tanut oikeuskanslerinvirastoon lisäkirjoituksensa liitteineen 25.10.2018.

RATKAISU

1. Tapahtumatietoja

Kantelija vaati 30.4.2015 Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuteen saapuneessa haastehakemukses-
saan asianomistajan yksin ajaman rikosasian kantajana vastaajalle rangaistusta 28.3.2011 teh-
dystä perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä ja 21.9.2011 tehdystä perättömästä lau-
sumasta tuomioistuimessa (jäljempänä *kantelijan syyteasia*). Tuomiollaan 9.7.2015 kärjä-
oikeus hylkäsi kanteen haastetta antamatta selvästi perusteettomana.

Päätöksellään 26.8.2016 Vaasan hovioikeus kumosi ja poisti kärjäoikeuden tuomion ja palaut-
ti kantelijan syyteasian kärjäoikeuden käsiteltäväksi. Kärjäoikeus järjesti palautuksen jälkeen
asiassa pääkäsittelyn ja tuomiollaan 28.4.2017 hylkäsi kantelijan nostaman syytteen. Päätök-
sessään 31.8.2017 hovioikeus totesi, ettei kärjäoikeus ollut päätösvaltainen ratkaisemaan asiaa
yhden tuomarin kokoonpanossa, joten hovioikeus palautti asian kärjäoikeuteen laillisessa ko-
koonpanossa ratkaistavaksi.

Palautuksen jälkeen kärjäoikeus hylkäsi tuomiollaan 19.12.2017 syytteen siltä osin kuin kyse
oli perättömästä lausumasta tuomioistuimessa. Kärjäoikeus totesi tuomiossaan lisäksi, että
haastehakemus oli annettu tiedoksi vastaajalle 6.2.2017, joten syyteoikeus oli vanhentunut siltä
osin kuin kyse oli väitetystä perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä. Näiltä osin kärä-
jäoikeus jätti syytteen tutkimatta.

Kantelija valitti viimeksi mainitusta kärjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen siltä osin kuin
kyse oli oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Asia oli kantelun tekemisen ajankohtana vireil-
lä hovioikeudessa. Hovioikeus eväsi sittemmin jatkokäsittelyluvan 8.3.2018 antamallaan pää-
töksellä, joka jäi lainvoimaiseksi.

2. Oikeuskanslerin tehtävistä ja toimivallasta

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet,
ylimpinä tuomioistuinina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja
muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää
hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Oikeuskansleri ei voi puuttua riippumattomien tuomioistuinten toimi- ja harkintavallan rajoissa
tapahtuvaan päätöksentekoon. Oikeuskansleri ei myöskään voi kumota tuomioistuinten teke-
miä ratkaisuja, määrätä niitä muutettaviksi tai määrätä yksittäisiä asioita uudelleen käsiteltäväk-
si. Oikeuskanslerin toimivaltaan sen sijaan kuuluu muun muassa arvioida, onko tuomioistuin
käyttänyt sille kuuluvaa harkintavaltaansa lainmukaisesti.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

3. Syyteoikeuden vanhentuminen

3.1 Lähtökohtia

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

Asianomistajan yksin ajaman rikosasian käsittelystä säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 7 luvussa. Mainitun luvun 1 §:n 1 momentin mukaan asianomistaja nostaa syytteen toimittamalla haastehakemuksen käräjäoikeuden kansliaan.

ROL 7 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan, jollei kannetta ole luvun 5 §:n mukaisesti jätetty tutkimatta tai hylätty, tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste. Mainitun 6 §:n 2 momentin mukaan haaste, haastehakemus ja siihen liitetyt asiakirjat on annettava vastaajalle tiedoksi siten kuin tiedoksiannosta oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Mainitun 6 §:n perusteella tuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu omalta osaltaan pyrkiä huolehtimaan siitä, että hänen käsiteltäväkseen tullutta rikosasiaa koskeva haaste annetaan vastaajalle tiedoksi niin, ettei rikoksen syyteoikeus pääse vanhentumaan.

Kantelija vaati kanteessaan vastaajalle rangaistusta perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä ja perättömästä lausumasta tuomioistuimessa.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Rikoslain 15 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä tuomittava ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla syyteoikeus tästä rikoksesta vanhenee viidessä vuodessa. Henkilöä, jonka kantelija väitti syyllistyneen kyseiseen rikokseen, oli kuultu esitutkinnassa 28.3.2011, joten mainittu päivämäärä oli väitetyn rikoksen teko aika. Syyteoikeus perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä vanheni näin ollen 28.3.2016, mutta haaste annettiin asiakirjojen mukaan vastaajalle tiedoksi vasta 6.2.2017.

Rikoslain 15 luvun 1 §:n mukaan perättömästä lausumasta tuomioistuimessa tuomittava ankarin rangaistus on kolme vuotta vankeutta. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla syyteoikeus tästä rikoksesta vanhenee kymmenessä vuodessa. Syyteoikeus perättömästä lausumasta tuomioistuimessa ei käsillä olleessa tapauksessa vanhentunut, koska haaste annettiin vastaajalle tiedoksi ennen syyteoikeuden vanhentumista.

3.2 Arviointi

Syyteoikeus perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä vanheni siis maaliskuussa 2016, eli ajankohtana, jolloin kantelijan valitus koskien käräjäoikeuden heinäkuussa 2015 antamaa tuomiota oli hovioikeuden käsiteltävänä. Totean selvyyden vuoksi, että koska käräjäoikeus hylkäsi kyseisellä tuomiolla (jäljempänä arvioimin tavoin harkintavaltansa rajoissa) kantelijan kanteen selvästi perusteettomana, ei käräjäoikeudella ollut tarvetta antaa haastetta tiedoksi vastaajalle. Minulla ei näin ollen ole aihetta epäillä käräjäoikeuden menettelleen näiltä osin virheellisesti. Siltä osin kuin kyse on hovioikeuden menettelystä, totean erikseen seuraavan.

Syyteoikeuden vanhentumisen katkaisemiseksi vaaditaan haasteen antamista ja sen tiedoksianto vastajalle. Hovioikeuden presidentti toteaa tämän vuoksi lausunnossaan, että koska vastauksen pyytäminen valittajana olleen kantelijan vastapuolelta (vastaajalta) ei olisi tapauksessa katkaissut vanhentumista ja koska hovioikeudella ei olisi ollut toimivaltaa antaa asiassa haastetta, olisi vanhentuminen ollut katkaistavissa 28.3.2016 mennessä ainoastaan siten, että asia olisi välittömästi palautettu hovioikeudesta kärjäoikeuteen.

Minulla ei ole oikeudellisia perusteita arvioida asiaa tältä osin toisin kuin presidentti. Koska kärjäoikeuden tuomio annettiin heinäkuussa 2015 ja syyteoikeus vanheni maaliskuussa 2016 olisi kärjäoikeudelle kaikesta päätellen jäänyt hyvin aikaa antaa haaste ja antaa se tiedoksi vastajalle, mikäli hovioikeus olisi nopeasti ratkaissut kärjäoikeuden tuomiosta tehdyn valituksen palauttaen asian kärjäoikeuden käsiteltäväksi, kuten hovioikeus sittemmin teki elokuussa 2016. Myös hovioikeuden ratkaisukokoonpano toteaa selvityksessään, että kantelijan syyteasia olisi tullut hovioikeudessa ratkaista niin hyvissä ajoin, että asian kärjäoikeuteen palauttamisen jälkeen kärjäoikeus olisi voinut antaa haasteen asiassa ja se olisi ehditty antaa vastajalle tiedoksi ennen perätöntä lausumaa viranomaismenettelyssä koskevan syyteoikeuden vanhentumista. Syyteoikeus perättömästä lausumasta tuomioistuimessa ei vanhentunut, koska syyteoikeus kyseisestä rikoksesta vanhenee kymmenessä vuodessa.

Hankitun selvityksen mukaan kantelijan syyteasia jaettiin hovioikeuteen saapumisen jälkeen selvityksessä mainitulle hovioikeudenneuvokselle valmistelusta vastaavana jäsenenä. Hovioikeudenneuvoksen jäätyä eläkkeelle kesän 2016 jälkeen asian valmistelusta vastaavaksi jäseneksi oli kesällä nimetty toinen henkilö. Asia ehti siis kuitenkin vanhentua mainitun hovioikeudenneuvoksen ollessa vastuussa asian käsittelystä.

Presidentti kertoo lausunnossaan mainitulla hovioikeudenneuvoksella käsiteltävänä olleiden juttujen järjestelyistä ennen tämän eläköitymistä. Juttujen kiireellisyysluokat sekä todellinen kiireellisyys muuhun juttukantaan vertaillen oli kartoitettu. Tarpeesta juttujen välittömään siirtoon oli keskusteltu hovioikeudenneuvoksen ja pääosin osaston johtajan välillä käydyissä keskusteluissa, mutta myös presidentin kanssa käydyissä keskusteluissa. Presidentin mukaan lopullinen vastuu juttujen siirtoa koskeneesta päätöksenteosta oli hänellä. Kantelijan syyteasia oli yksi niistä harvoista jutuista, joita hovioikeudenneuvos ei ehtinyt käsitellä loppuun. Presidentti tuo myös esille hovioikeudenneuvoksen pitkäaikaisen muutoin moitteettoman työnteon. Presidentti selostaa lisäksi hovioikeudessa tapahtuma-aikana vallinnutta raskasta työtilannetta. Presidentin mukaan kyseisessä työtilanteessa juttujen käsittelyä ei ollut kaikissa tapauksissa mahdollista järjestää tyydyttävässä aikataulussa ja tilanne oli henkilökuntaa monessa suhteessa raskaasti kuormittava.

Yksi kantelijan syyteasian käsittelyyn vaikuttanut seikka oli presidentin mukaan vielä se, että juttu oli tapahtuma-aikana voimassa olleen hovioikeuden kiireellisyysjärjestystä koskevan luokittelun mukaan kuulunut ns. III kiireellisyysluokkaan. Presidentin mukaan kiireellisyysluokitusta laadittaessa ei ollut riittävästi kiinnitetty huomiota menettelysäännöksiin, jotka koskivat jutun ratkaisemista hylkäämällä kanne haastetta antamatta. Tällaista ongelmaa presidentti ei kertomansa mukaan ollut havainnut myöskään vahvistaessaan uuden tuomioistuinlain voimaan tulon yhteydessä uutta kiireellisyysluokitusta. Kiireellisyysluokitukseen oli vasta käsillä olevan kanteluasian käsittelyn yhteydessä lisätty tämä asiaryhmä ja maininta vanhentumiskysymyksen selvittämisestä. Presidentti pitää mainittua kiireellisyysluokitusta selkeänä hänen vastuullaan olleena puutteellisuutena.

Syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi kantelijan nostamaa syytettä ei käsillä olevassa tapauksessa siis voitu käsitellä oikeusjärjestyksen mukaisesti siltä osin kuin kyse oli kantelijan haastehakemuksessa mainitusta perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä. Kantelijan kannalta kysymys on sinällään ollut hänen perustuslain 21 §:ssä turvatus oikeuteen pääsyn rajoittamisesta. Se, että haasteen antamisessa tapahtuneen aiheettoman pidettävän viipymisen taikka muun tuomioistuimessa tapahtuneen laiminlyönnin takia rikosasiaa ei voida käsitellä lain tarkoittamalla tavalla, on myös omiaan heikentämään luottamusta oikeudenhoidon toimivuuteen.

Vastuu siitä, että asia ei pääse rikosoikeudellisesti vanhentumaan, on lähtökohtaisesti tuomarilla, jonka käsiteltäväksi asia on jaettu. Hovioikeuden presidentti on esittänyt useita seikkoja, joiden perusteella kantelijan syyteasiaa käsitelleen sittemmin eläkkeelle jääneen hovioikeuden neuvoksen menettelyyn ei tulisi kohdistaa moitetta. Minulla ei lähtökohtaisesti ole aihetta arvioida asiaa toisin kuin presidentti. Näyttäisi siltä, että kerrottu syytteen osittainen vanhentuminen oli perimmiltään seurausta ennen kaikkea presidentin esille tuomista töiden organisointiin ja asioiden käsittelyn järjestelyihin liittyneistä puutteista hovioikeudessa sen tapahtumajakaisessa haasteellisessa työtilanteessa. Selvää kuitenkin on, että asioiden käsittely ja töiden organisointi on järjestettävä hovioikeudessa siten, että syyteoikeuden mahdollinen vanhentuminen kyetään ottamaan asianmukaisesti huomioon.

Hovioikeuden menettelyn arviointiin vaikuttaa nähdäkseni edellä kerrotun lisäksi osaltaan se hovioikeuden ratkaisukokoonpanon korostama seikka, että käsillä ollut vanhentumisvaara ei ollut havaittavissa käräjäoikeuden päätöksestä, valituksesta tai asiassa esitetystä kanteesta. Niissä ei ollut mainintaa perättömän lausuman viranomaismenettelyssä tekoajasta, vaan se oli tullut päätellä oikeudenkäyntiasiakirjoihin sisältyneestä kirjallisesta todisteeksi nimetystä asiakirjasta.

Asiaa kokonaisuutena arvioiden katson riittäväksi toimenpiteeksi kiinnittää hovioikeuden huomiota rikosasioiden käsittelyyn siten, että syyteoikeus ei pääse vanhentumaan.

4. Asian ratkaiseminen virheellisessä kokoonpanossa

Käräjäoikeus antoi kantelijan syyteasiassa tuomion huhtikuussa 2017 yhden tuomarin kokoonpanossa hyläten asianomistajan syytteet perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä ja perättömästä lausumasta tuomioistuimessa. Käräjäoikeus järjesti asiassa pääkäsittelyn ja muun ohella otti vastaan henkilötodistelua.

Tapahtuma-ajankohtana oikeudenkäymiskaaren (OK) 2 luvun 6 §:n (683/2016) 1 momentissa säädettiin siitä, milloin käräjäoikeus oli rikosasiassa päätösvaltainen [myös] yksin puheenjohtajan muodostamassa kokoonpanossa. Momentin mukaan mainitun kokoonpanon käytön edellytyksenä oli, että mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ollut säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään kaksi vuotta tai että syytteessä tarkoitettu yksittäinen rikos oli jokin momentissa erikseen luetelluista rikoksista tai niiden yrityksestä.

Hovioikeus totesi päätöksessään elokuussa 2017, että vastaajalle oli vaadittu rangaistusta muun muassa perättömästä lausumasta tuomioistuimessa, josta on rikoslain 15 luvun 1 §:n mukaan säädetty ankarampi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta. Koska kyseinen rikos ei myöskään ollut mikään [tapahtuma-aikana elokuussa 2017] OK 2 luvun 6 §:n 1 momentissa erikseen luetelluista rikoksista, joissa käräjäoikeus oli päätösvaltainen, kun siinä oli yksin puheenjohtaja, ei

käräjäoikeus ollut päätösvaltainen ratkaisemaan asiaa yhden tuomarin kokoonpanossa. Edelleen hovioikeus totesi, että tuomioistuimen laillinen kokoonpano on ehdoton oikeudenkäynnin edellytys, joten käräjäoikeuden käsittelyä ja tuomiota rasitti menettelyllinen virhe. Tämän vuoksi hovioikeus palautti asian käräjäoikeuteen laillisessa kokoonpanossa ratkaistavaksi.

Minulla ei ole oikeudellisia perusteita arvioida käräjäoikeuden kokoonpanon laillisuutta toisin kuin hovioikeus. Selvää on, että käräjäoikeus ei olisi saanut käsitellä ja ratkaista asiaa pääkäsittelyssä yhden tuomarin kokoonpanossa, vaikka käräjäoikeus hylkäisikin syytteen perättömästä lausumasta tuomioistuimessa.

Asian käräjäoikeudessa käsitellyt ja ratkaissut kärjätuomari toteaa selvityksessään, että asian käsittely virheellisessä kokoonpanossa on ollut häneltä selkeä virhe. Hän tarkentaa, että ”en vain huomannut asiaa eikä minulla ole tältä osin mitään sanottavaa puolustuksekseni”.

Tuomioistuimen kokoonpanon laillisuus on rikosasioissa ehdoton prosessinedellytys, joten tuomioistuimen tulee ottaa kokoonpanon laillisuus huomioon oma-aloitteisesti. Kokoonpanon laillisuutta koskenut virhe kohdistuu tapauksessa tuomiovallan käytön ydinalueelle ja on siten menettelyllisenä virheenä periaatteellisesti vakava, vaikkakin se on ollut korjattavissa, kun hovioikeus on edellä kerrotuin tavoin palauttanut asian käräjäoikeuteen. Virhe on myös aiheuttanut viivästystä jo varsin pitkään vireillä olleen asian käsittelyyn.

5. Tuomioistuinten menettely muilta osin

5.1 Käräjäoikeuden menettely, joka päättyi tuomioon 9.7.2015

ROL 7 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen on haastetta antamatta heti hylättävä kanne tuomiolla, jos asianomistajan vaatimus on selvästi perusteeton.

Mainittua lainkohtaa koskevien esitöiden mukaan kanne on hylättävä tuomiolla, jos asianomistajan vaatimus on selvästi perusteeton eikä perusteettomuuden syytä voida myöhemmin valmistelussa poistaa. Vaatimus voi siten olla perusteeton esimerkiksi silloin, kun se ei perustu lakiin, tai silloin, kun vaatimuksen perusteet eivät vastaa yleisesti tiedossa olevia (eli notorisia) seikkoja. (HE 82/1995 vp, s. 98)

Käräjäoikeus hylkäsi tuomiollaan heinäkuussa 2015 kantelijan kanteen selvästi perusteettomana viitaten ROL 7 luvun 5 §:n 2 momentin säännökseen. Kantelija valitti käräjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen, joka totesi päätöksessään elokuussa 2016 mainituin perustein, ettei käräjäoikeus olisi saanut hylätä kannetta selvästi perusteettomana haastetta antamatta.

Olen edellä kohdassa 3.2 todennut, että koska käräjäoikeus hylkäsi tuomiollaan kantelijan kanteen selvästi perusteettomana, ei käräjäoikeudella ollut tarvetta antaa haastetta tiedoksi vastajalle. Muilta osin totean käräjäoikeuden menettelystä seuraavan.

Vaikka hovioikeus arvioi kerrotuin tavoin kanteen perusteettomuutta toisin kuin käräjäoikeus, ei tämä suoraan tarkoita sitä, että käräjäoikeus olisi menetellyt toimenpiteitani edellyttävällä tavalla. Jotta laillisuusvalvojan puuttuminen riippumattoman tuomioistuimen asiaratkaisuun olisi perusteltua, pitää kyse olla jostakin enemmästä kuin harkintaerimielisyydestä. Oikeusjärjestyksemme kuuluu suorastaan sisäänrakennettuna sen hyväksyminen, että tuomioistuimet voivat päätyä erilaisiin lopputuloksiin, minkä tosiasian varaan koko muutoksenhakujärjestelmä rakentuu. Huomion arvoista myös on, että käräjäoikeuden soveltama lainkohta jättää soveltajalleen harkinnanvaraa.

Asiaa kokonaisuutena arvioiden minulla ei ole aihetta epäillä käräjäoikeuden ylittäneen näiltä osin harkintavaltaansa tai muutoinkaan menetelleen toimenpiteitani edellyttävällä tavalla, olkoonkin, että käräjäoikeuden toisenlainen arviointi sekä haasteen antaminen ja sen tiedoksi antaminen vastaajalle prosessin tässä vaiheessa olisi merkinnyt perätöntä lausumaa viranomaismenettelyssä koskevan syyteoikeuden vanhentumisen katkeamista.

5.2 Hovioikeuden menettely, joka päättyi päätökseen 26.8.2016

Kohdassa 3.2 olen arvioinut hovioikeuden menettelyä siltä osin kuin kyse oli syyteoikeuden vanhentumisesta. Asiassa ei muutoin ole ilmennyt sellaista, jonka perusteella minulla olisi aihetta puuttua hovioikeuden menettelyyn, joka päättyi päätöksen antamiseen elokuussa 2016.

5.3 Käräjäoikeuden menettely, joka päättyi tuomioon 28.4.2017

Hovioikeus palautti elokuussa 2016 kantelijan syyteasian käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Olen kohdassa 4 arvioinut käräjäoikeuden menettelyä siltä osin kuin asia palauttamisen jälkeen virheellisesti käsiteltiin ja ratkaistiin pääkäsittelyssä tuomiolla huhtikuussa 2017 yhden tuomarin kokoonpanossa. Käräjäoikeuden menettelyn muilta osin totean seuraavan.

Asiassa tulee arvioitavaksi ennen kaikkea se, että käräjäoikeus antoi syyllisyydestä lausuvan tuomion (tosin hyläten syyteen) myös siltä osin kuin kyse oli perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä, jonka syyteoikeus siis oli jo vanhentunut.

Asian käräjäoikeudessa käsitellyt ja ratkaissut käräjätuomari tuo selvityksessään esille useita seikkoja, jotka liittyvät käsiteltävinä olleisiin rikostunnusmerkistöihin ja niihin liittyviin syyteoikeuden vanhentumiskysymyksiin. En katso tarpeelliseksi enemmälti selostaa käräjätuomarin näiltä osin esittämää. Totean kuitenkin selvyuden vuoksi pitäväni sinällään ymmärrettävänä käräjätuomarin toteamaa (jota hän tosin ei tuomiossaan tuonut esille), että haastehakemuksessa esitetystä teonkuvauksessa on mahdollista tulkita olleen kyse väärästä ilmiannosta, jonka vanhentumisaika on kymmenen vuotta.

Käräjätuomarin selvityksessä esittämät seikat eivät kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että hänen ei olisi tullut tuomiossaan ottaa nimenomaisesti kantaa vastaajan syyllisyyteen siltä osin kuin kyse oli syyteoikeudeltaan vanhentuneesta perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä. Ottaen huomioon, että käräjätuomari joka tapauksessa käsitteli ja ratkaisi kantelijan syyteasian edellä kerrotuin tavoin virheellisessä kokoonpanossa ja hovioikeus palautti asian käräjäoikeuden käsiteltäväksi, käräjätuomarin menettely ei kokoonpanon virheellisyydestä seuraavan toimenpiteeni lisäksi anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

5.4 Käräjäoikeuden ja hovioikeuden muu menettely

Hovioikeus palautti päätöksellään elokuussa 2017 kantelijan syyteasian käräjäoikeuteen laillisessa kokoonpanossa ratkaistavaksi, minkä jälkeen käräjäoikeus antoi asiassa tuomion 17.12.2017. Käräjäoikeus hylkäsi syyteen ilmeisen perusteettomana siltä osin kuin kyse oli perättömästä lausumasta tuomioistuimessa ja jätti syyteen perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä tutkimatta, koska syyteoikeus oli tältä osin vanhentunut.

Käräjäoikeus otti tuomiossaan myös kantaa siihen, oliko kantajan (eli käsillä olevan kantelijan) oikeutta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaiseen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin loukattu. Käräjäoikeus toi esille, että vanhentumisnormit on säädetty niin, että niissä on otettu huomioon sekä vastaajan että asianomistajan edut ja että Suomen kansallinen

rikosoikeudellista vanhentumista koskeva säännöstä on sopusoinnussa ihmisoikeussopimuksen kanssa. Haasteen tiedoksiänto ja siten syyteoikeuden vanhentumisen katkaiseminen oli tapauksessa ollut tuomioistuimen tehtävä. Toisaalta myös kantaja oli käräjäoikeuden mukaan viivytellyt tutkintapyynnön tekemistä, koska kantaja oli saanut tiedon väitettyä perätöntä lausumaa viranomaismenettelyssä koskevasta esitutkintakertomuksesta jo syksyllä 2011, mutta tutkintapyyntö oli tehty vasta joulukuussa 2013.

Käräjäoikeus totesi lisäksi, että kantaja oli oikeusvoimaisesti tuomittu esitutkintakertomuksen antaneeseen henkilöön kohdistuneista rikoksista ja kysymystä siitä, oliko henkilön kertomus ollut valheellinen, oli siten käsitelty tuomioistuimessa eikä kantaja ollut nimennyt väitteensä tueksi uutta näyttöä. Mainituilla perusteilla käräjäoikeus totesi, että kantajan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei ollut loukattu, vaikka hän ei syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi enää ollut oikeutettu saamaan asiaa käsiteltäväksi tuomioistuimen pääkäsittelyssä.

Asiassa ei ole tullut ilmi sellaista, jonka perusteella minulla olisi aihetta puuttua käräjäoikeuden menettelyyn, joka päättyi tuomion antamiseen 19.12.2017. Minulla ei näin ollen ole aihetta puuttua myöskään hovioikeuden menettelyyn, kun se maaliskuussa 2018 eväsi käräjäoikeuden tuomiota koskevan valituksen jatkokäsittelyluvan.

6. Toimenpiteet

Edellä kohdassa 3 esittämäni perusteella kiinnitän Vaasan hovioikeuden huomiota rikosasioiden käsittelyyn siten, että syyteoikeus ei pääse vanhentumaan. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hovioikeuden presidentille.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n nojalla annan käräjätuomarille huomautuksen vastaisen varalle ratkaistuaan rikosasian edellä kohdassa 4 kerrotuin tavoin käräjäoikeuden virheellisessä kokoonpanossa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden laamannille.

Kantelijan lisäkirjoituksen liitteet palautetaan ohessa.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Markus Löfman

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
